

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3\(39\)-160-172](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2024-3(39)-160-172)

УДК 32.1+33.8

JEL Classification: K00; O10.

Світлана Леонідівна Шульц

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» (Львів, Україна)

E-mail: swetshul@i.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5603-5603>

ResearcherID: [S-2586-2018](https://orcid.org/0000-0002-5603-5603). **SCOPUS:** [57199998540](https://orcid.org/0000-0002-5603-5603)

Ольга Артурівна Войтенко

аспірантка, провідний інженер відділу регіональної економічної політики,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України» (Львів, Україна)

E-mail: Voytenko1209@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-0888-3974>

ResearcherID: [HGB-7123-2022](https://orcid.org/0000-0002-0888-3974)

ЗМІНИ В ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ ТА СТРАТЕГІЧНО-ПЛАНУВАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ

У статті проаналізовано інституційно-правові та стратегічно-планувальні зміни, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку України в умовах війни та євроінтеграції, з акцентом на виклики, такі як руйнування інфраструктури, демографічні втрати, дефіцит кадрів тощо. Розглянуто нормативно-правові акти, прийняті у період 2022-2024 рр., спрямовані на стабілізацію трудових відносин, підтримку освіти, інновацій, підприємництва, а також заходи з регіонального розвитку. Визначено позитивний вплив реформ на продуктивність економіки та її адаптацію до сучасних викликів, хоча довгострокові результати потребують тривалого спостереження.

Ключові слова: реформи; євроінтеграція; соціально-економічний розвиток; продуктивність економіки.

Рис.: 4. Бібл.: 25.

Постановка проблеми. Поєднання умов війни, активізації євроінтеграційних процесів та прагнення до модернізації держави створює унікальну ситуацію в процесах створення та прийняття українського законодавства. З одного боку, нормотворцям необхідно швидко реагувати на поточні виклики, забезпечуючи стабільність економіки та безпеку громадян, а з іншого – необхідно створити сталу основу для розвитку країни, яка відповідає європейським стандартам та сприяє підвищенню якості життя населення. Ці взаємопов'язані завдання вимагають не лише оперативних змін, але й системного переосмислення правового поля з метою створення ефективної та адаптивної системи управління. Дослідження запроваджених з 2022 по 2024 рр. юридичних змін дозволяє оцінити ефекти від реформ для факторів продуктивної спроможності економіки регіонів та визначити деякі потенційні вузькі місця для сталого розвитку територій. Сьогодні можна виокремити такі виклики для розвитку країни, як: 1) окупація деяких частин території держави та зниження спроможності (інституціональної, фінансової та ін.) місцевої влади; 2) збільшення на 17 % кількості адміністративних одиниць, що

потребують державної підтримки у 2022 році порівняно з 2021; 3) руйнування та пошкодження інфраструктури різного типу (житлової, транспортної, соціальної тощо), зниження рівня її відповідності потребам громадян, економічного розвитку та вимогам безпеки; 4) зростання міжтериторіальних економічних диспропорцій і втрата експортного потенціалу областей; 5) пришвидшення депопуляційних процесів і кількісне зниження людського капіталу територій; 6) значний негативний вплив військових дій на навколишнє середовище, що має економічні та безпекові наслідки; 7) невідповідність системи регіонального управління адаптації кращих практик ЄС [1]. У контексті цих есенціальних змін та загроз, показники продуктивності економіки регіонів можуть вважатись індикаторами ефективності нових нормативно-правових актів, адже динаміка показника продуктивності відображає загальний стан соціально-економічної системи території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд та аналіз змін правового поля України в умовах активізації євроінтеграційних процесів є предметом зацікавлення багатьох дослідників. Так, аналітична доповідь Центру Разумкова за авторства М. Пашкова присвячена викликам і досягненням України на шляху інтеграції до ЄС, зокрема реформам, взаємодії з органами та представниками ЄС, впливу російської агресії на процеси євроінтеграції, а також актуальним тенденціям та перспективам [2]. Про проблеми на шляху до вступу до ЄС, зокрема про відсутність істотних змін до встановлення спільних ринків, пише С. Сидоренко [3]. О. Кудінов вивчає питання адаптації регіональних економічних політик в Україні до європейських практик, проблем, які виникають в органів місцевого самоврядування на цьому шляху, та перспективи їх подолання різними інструментами та підходами [4]. Питання, пов'язані з інтеграцією української науки та освіти до аналогічних систем ЄС розкрито в дослідженнях В. Погребняка, О. Дашковської, О. Мельник [5]. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення стратегії економічного розвитку України в межах євроінтеграції розкрито в дослідженні М.-Л. Зурабової-Бедінадзе [6]. Про перспективи посилення українських позицій у переговорному процесі з ЄС щодо інтеграції вітчизняного агросектору, кроки зроблені державою в цьому напрямі провела дослідження О. Трофімцева [7].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Серед множини опублікованих досліджень щодо впроваджених змін в українському законодавстві відсутні приклади комплексного аналізу впливу реформ на показники соціально-економічного розвитку, наприклад ВВП чи продуктивну спроможність адміністративних регіонів держави.

Мета статті. Дослідити реформи вітчизняного законодавства в період із січня 2022 по вересень 2024 рр. з урахуванням їхнього наявного чи потенційного впливу на фактори продуктивності економіки країни та її регіонів.

Виклад основного матеріалу. Грунтуючись на попередніх дослідженнях [8], можна стверджувати, що на продуктивну спроможність економіки території чинять вагомий вплив показники сфери зайнятості, рівень інноваційної активності та розвитку освітньо-наукової системи, активність бізнесу. Крім того, відзначається значний внесок просторових чинників, зокрема через те, що в умовах війни зросла міжрегіональна диференціація. Зусилля держави з підтримки соціально-економічного розвитку регіонів мало б орієнтуватись на посилення факторів, що впливають на продуктивну спроможність територій. У період 2022-2024 рр. вдосконалення правового поля в Україні відбувалось комплексно, під впливом багатьох екзогенних та ендогенних факторів, охоплюючи всі сфери та види економічної діяльності.

Оскільки продуктивність праці визнається найбільш показовим частковим показником продуктивності економіки, то необхідно першочергово приділити увагу змінам, які вніс законодавець у цій сфері з початком повномасштабного вторгнення. Так, на початку березня 2022 року Верховна Рада прийняла Закон «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [9], що набув чинності у квітні того ж року. Зміни до Закону вносились в липні 2022 та листопаді 2023. Цим нормативно-правовим актом врегульовано трудові відносини між всіма службовцями та працівниками усіх типів і видів юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців в Україні незалежно від виду їх діяльності та секторальної належності на період дії воєнного стану. Серед іншого, Законом дозволяється збільшення норми робочого часу до 60 годин на тиждень (раніше 40 годин), встановлення 6-денного робочого тижня замість 5-денного, а також знято заборону на призначення жінок (крім вагітних жінок і жінок, які мають дитину віком до одного року) за їх згодою на важкі роботи та роботи зі шкідливими або небезпечними умовами праці, в тому числі підземними роботами. Окрім того, щорічна основна відпустка може бути обмежена 24 днями, а надання невикористаних днів переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану.

Важливою зміною у законодавстві, що негативно вплинула на рівень зайнятості та збалансованість ринку праці, став Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [10] прийнятий у травні 2023 року (набрав чинності 04.04.2024), згідно з яким призовний вік для чоловіків знизився з 27 до 25 років.

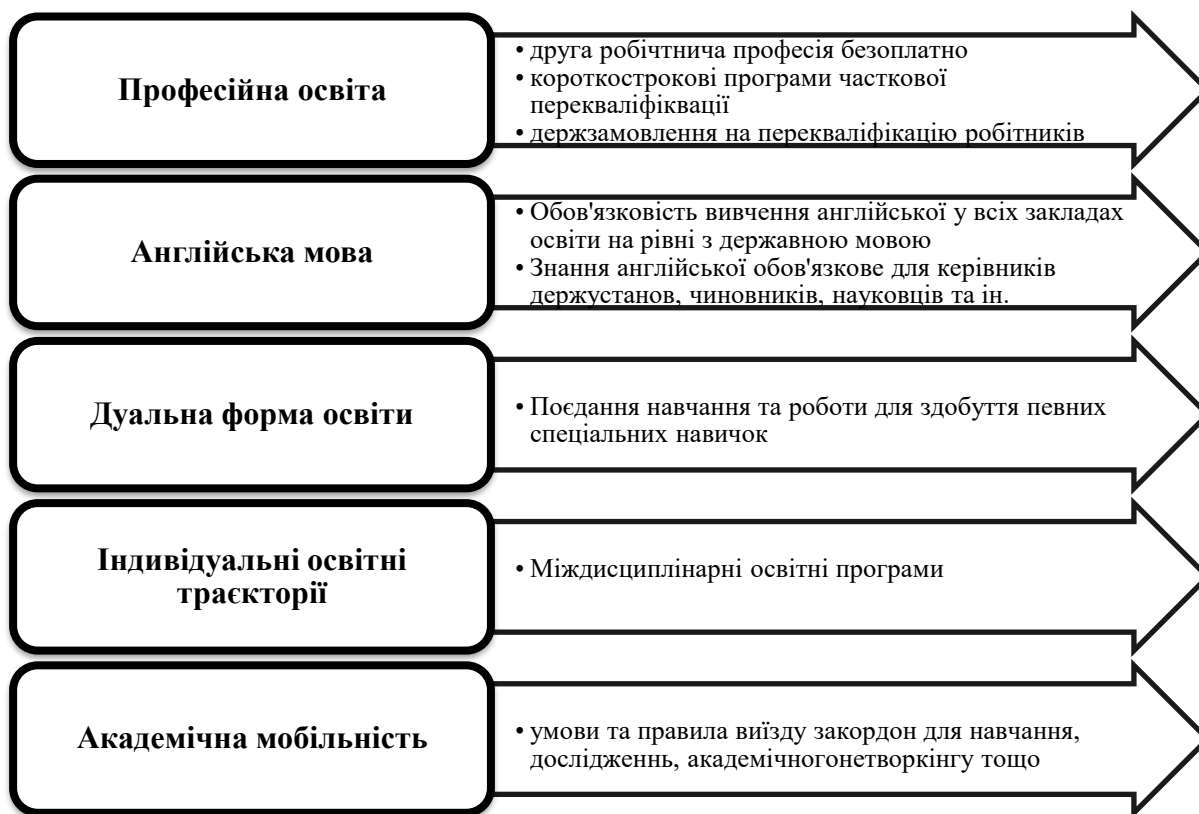
Зауважимо деякі тенденції трансформації ринку праці, які сформувались за період з 2022 по 2024 рр. Так, за результатами опитування Європейської Бізнес Асоціації станом на квітень 2024 року зі зростанням дефіциту кадрів стикалися 74 % опитаних роботодавців (що на 19 % більше, ніж було восени 2023 року), тоді як не відчують дефіциту кадрів 7 % підприємств (що на 5% менше за дані попереднього опитування) [11]. За оцінками НБУ, робоча сила у віці 15–70 років у 2023 році скоротилася більш ніж на чверть порівняно з 2021 роком, а головною причиною названо демографічні втрати,

окупацію, а також перехід частини працездатних громадян до економічно неактивного населення. Вплив мобілізації на стан ринку праці після повномасштабного вторгнення був значно менший, ніж вплив міграції за даними НБУ [12]. Okремо варто відзначити невідповідність кваліфікації кандидатів до вимог посад, на які вони претендують. Ця проблема була наявна й до повномасштабного вторгнення, але в умовах демографічної кризи, при високому рівні безробіття, вона стає надзвичайно гострою. Вважається, що ситуація щодо навичок та вмій на ринку праці склалась внаслідок тривалий час нерезформованої системи освіти, що випускала значну кількість фахівців за спеціальностями, які не мали попиту, або сектор яких був уже перенасичений.

Важливими чинниками, що впливають на продуктивність економіки, є показники, пов'язані з інноваціями, освітою та наукою. У цій галузі у 2022 році розпочались повільні, однак ґрунтовні зміни. Так, у переддень повномасштабного вторгнення у 2022 р. було прийнято Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 рр. [13], згідно з якою основна мета системи вищої освіти – забезпечення багатостороннього розвитку особистості, формування і розвиток якісних характеристик людського капіталу держави та сприяння когезивним процесам у суспільстві задля утвердження України рівноправним і рівноцінним членом спільноти європейських держав, розбудови ефективної, високотехнологічної та конкурентоздатної економіки й забезпечення високих стандартів якості життя населення. Відповідно до встановленої мети, основним очікуваним результатом реалізації Стратегії є створення сучасної ефективної системи вищої освіти, яка відповідатиме потребам громадян, економіки та суспільства, матиме гідну репутацію не лише в Україні, але й міжнародному ринку освітніх послуг. Для реалізації Стратегії під час досліджуваного періоду було запроваджено низку реформ у різних підсистемах освіти, які можуть вплинути на детермінанти продуктивної спроможності регіонів в довгостроковій перспективі (рис. 1).

Зауважимо, що в ЄС середній показник освіти в молоді у 2021 р. становив 41 %, тоді як в Україні загальний офіційний показник вищої освіти серед населення – 80 %. Такі вітчизняні дані значно впливають на якість людського капіталу, однак призводять до дисбалансів на ринку праці: багато фахівців «офісних» професій не можуть знайти роботу за фахом, тоді як відзначається великий дефіцит кадрів робітничих спеціальностей. Зусилля держави в умовах війни щодо стимулювання молоді здобувати професійно-технічну освіту є виправданими з перспективи відбудови країни. Важливо, що новий Закон передбачає також повноваження для органів місцевого самоврядування утримувати заклади професійно-технічної освіти до повної передачі їх у комунальну власність із зобов'язанням уникнути необґрунтованої реорганізації чи ліквідації терміном на 10 років. Це важливий крок з огляду на зростаючу потребу громад та Сили безпеки й оборони саме у фахівцях з робітничими спеціальностями. Більш адекватне оцінювання потреб

і вимог ринків праці для формування державного замовлення, а також формування і культивування серед населення ідей про те, що повна вища освіта потрібна лише певним категоріям фахівців, а робочі спеціальності – так само престижні, оплачувані та потрібні як професії юриста, менеджера, економіста (найпопулярніші напрямки вступу в останні роки).

Рис. 1. Реформи освітньої системи України з 2022 по 2024 рр.
Джерело: укладено авторами за [14-18].

Для посилення інноваційної активності та підтримки розвитку цифрових технологій законодавцем було врегульовано декілька важливих проблемних аспектів. Так, у 2022 р. було прийнято Закон «Про хмарні послуги» [19], який визначає правові відносини, що виникають при наданні таких послуг та встановлює особливості їх використання органами державної влади, органами влади АРК, органами місцевого самоврядування, військовими формуваннями, державними підприємствами, установами та організаціями й іншими суб'єктами владних повноважень.

У серпні 2023 Верховна Рада прийняла Закон «Про цифровий контент і хмарні послуги» [20], який регулює відносини між виконавцем та споживачем щодо надання цифрового контенту та/або цифрової послуги. Ухвалення цього документа направлено на запровадження у національне законодавство директиви Європейського Парламенту і Європейської Ради щодо певних аспектів, які стосуються контрактів на постачання цифрового контенту та цифрових послуг та сприятиме ефективному здійсненню і захисту прав споживачів, яким за договором надається цифровий контент чи цифрова послуга.

Однією із найважливіших змін в законодавстві у сфері інновацій та новітніх технологій став оновлений Закон «Про авторське право і суміжні права» [21], який серед іншого «захищає права на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою (створені за допомогою технології штучного інтелекту) за правом особливого роду (*sui generis*), оскільки у створення таких неоригінальних об'єктів вкладаються значні інвестиції» [22], що мають захищатись державою.

Беручи до уваги зміни в правовому полі, необхідно відзначити, що за час повномасштабного вторгнення за оцінками експертів та результатами опитувань бізнесу інноваційна активність в Україні знизилась, адже в умовах адаптації до кризових умов існування більшістю інновації визначаються як неперіоритетна сфера. Як зазначає Український Кластерний Альянс, лише для 23 % підприємств інноваційна активність залишається актуальною і це переважно великі підприємства та експортери у таких галузях як металургія, хімічна промисловість та машинобудування. Вагомими є прямі втрати цієї сфери. Так, щонайменше 35 % дослідницької інфраструктури було пошкоджено або зруйновано, 25 % наукового людського капіталу залишили країну, а державні інвестиції в розвиток науки та інновацій були скорочені до мінімуму. У 2022 році наукомісткість валового внутрішнього продукту була 0,33 %, що за оцінками фахівців означає, що наука в державі виконує лише соціокультурну функцію [23]. Відзначимо, що сфера науки тривалий час недофінансовувалась державою, а її реформування відповідно до міжнародних стандартів і практик, зокрема запровадження ефективних інструментів та механізмів співпраці наукових установ та університетів із підприємствами, було актуальним вже кілька десятиліть. Однак вважаємо, що вжиті державою заходи у сфері освіти, науки та інновацій не лише в досліджуваній період, а в кілька попередніх років (наприклад, створення Національного фонду досліджень України) розраховані на фундаментальні зрушення та довгострокові позитивні зміни, тому для оцінки ефективності нових нормативно-правових актів потрібен більший часовий проміжок. Посилення зв'язків і співпраці між науковцями та підприємцями, покращення відповідностей між очікуваною кваліфікацією кадрів та реальною пропозицією на ринку праці, а також розвиток високотехнологічних галузей, зокрема ІТ, дозволять у повоєнні роки трансформувати економіку країни, посилити її резилієнтність та підвищити готовність держави до інтеграції в Європейський Союз.

З огляду на диспропорційність впливу війни на регіони в розрізі просторових чинників впливу на загальну багатофакторну продуктивність вважаємо за доцільне згадати такі правові новації в досліджуваному періоді, як внесення зміни до Закону «Про засади державної регіональної політики» [24], згідно з якими об'єктами державної регіональної політики є: 1) регіони; 2) макрорегіони (декілька регіонів чи їх частини, об'єднані за спільними ознаками, яким притаманні спільні проблеми розвитку, у межах яких

реалізуються спеціальні для цієї території програми регіонального розвитку); 3) мікрорегіони (частина регіону, що характеризується територіальною цілісністю та особливостями розвитку, у межах якої реалізуються спеціальні для цієї території проекти регіонального розвитку); 4) групи регіонів (або їх частин); 5) територіальні громади. Крім того, Законом до переліку критеріїв визначення функціональних територій певного типу додано безпековий. Зауважимо, що до Закону додано статтю 113 під назвою «Планування відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України», що є дуже актуальним з огляду на наявну ситуацію. Втім, зазначений Закон піддавався критиці експертного середовища, оскільки в умовах війни та паралельної євроінтеграції актуалізувалось питання трансформації моделі державної регіональної політики загалом, підходів управління та механізмів втілення поставлених у Державній регіональній стратегії завдань розвитку регіонів, що має стати предметом детального вивчення та аналізу з боку дослідників, які зможу запропонувати варіанти адаптації кращих світових практик з урахуванням національного контексту.

Зауважимо також прийняття Закону «Про міжнародне територіальне співробітництво України» [25], що визначає основний базис міжнародного територіального співробітництва України з іноземними державами, для налагодження міжнародної територіальної співпраці між державами, регіонами та територіями. Цей нормативно-правовий акт розширив напрямки та способи співпраці українських регіонів з європейськими, зробивши нечинним Закон про транскордонне співробітництво. Так, Законом визначено основні види міжнародного територіального співробітництва: міжтериторіальне, транскордонне та транснаціональне. Учасниками такого співробітництва можуть бути фізичні та юридичні особи, а також різноманітні громадські об'єднання та організації. Завдяки цьому Закону територіальні громади, органи місцевої влади, органи державної влади в регіонах можуть простіше залучати міжнародну матеріально-технічну, фінансову чи гуманітарну допомогу від своїх колег з-за кордону, що сприятиме відновленню постраждалих від війни територій, кращій інтеграції в Європейський Союз, де регіони є важливими елементами системи територіального управління, а також поширенню кращих практик управління та врядування в українських органах влади.

За 2022-2024 рр. значно змінилось співвідношення сільського та міського населення, адже велика частина громадян перемістилась із прифронтових територій вглиб країни, переважно у великі міста, або виїхала до інших держав. Однак під час досліджуваного періоду було прийнято Державну демографічну стратегію, яка може вплинути в перспективі на просторовий та кількісний розподіл населення, втім цей вплив може бути відчутний лише через роки.

Зауважимо, що релокація підприємств, руйнування та вплив безпекового фактору не вплинули значним чином на диференціацію щільності бізнесу: просторовий розподіл не змінився, лише зменшились відносні цифри. Для багатьох підприємств найбільш гостро постає проблема нестачі кваліфікованих

кадрів і другорядна роль віддається безпековим загрозам та негативним аспектам ведення підприємницької діяльності в умовах війни (відключення е/е, припинення роботи на час повітряних тривог тощо). Необхідно відзначити, що в досліджуваний період були прийняті Національна стратегія доходів, Стратегію розвитку малого та середнього бізнесу, так званий «Закон про клуб білого бізнесу», внесені зміни до закону «Про страхування», щодо державного страхування ризиків пов'язаних із війною, прийнято рішення про підвищення податків тощо. Ці та інші нормативно-правові акти матимуть довгостроковий вплив на середовище підприємницької діяльності, купівельну спроможність населення та сталість розвитку громад і регіонів, і за оцінками багатьох експертів середньо- і довготермінові наслідки матимуть скоріше негативний ефект на стійкість економіки та продуктивну спроможність регіонів.

Відзначимо, що багато реформ, зокрема щодо судової системи, антикорупції, управління державним майном тощо здійснюються під тиском міжнародних партнерів, оскільки від цього залежить отримання зовнішнього фінансування. Крім того, відзначається низка негативних характеристик процесів реформування національного правового поля, серед яких: а) порушення міжсекторної узгодженості стратегічних документів; б) реактивність прийняття законів чи регуляторних актів у галузях, де необхідність змін тривалий час наголошувалась громадськими активістами чи підприємницьким середовищем; в) перевантаженість програмними документами, що призводить до їх неефективності та порушень основної спрямованості таких нормативно-правових актів; г) спроби прийняття законів чи стратегій, які засуджуються експертною спільнотою, громадськістю та міжнародними організаціями при наявності двох або більше альтернативних законопроектів тощо.

Висновки та пропозиції. Підсумовуючи, зазначимо, що за досліджуваний період повномасштабного вторгнення законотворець найбільше уваги приділяв таким питанням як забезпечення стійкості економіки, збереження людського капіталу, розвиток цифрових технологій, посилення інноваційної активності, розвиток зелених технологій, посилення спроможності регіонів та територіальних громад. Зазначені зміни відбуваються або з потреби гармонізації законодавства з ЄС, або через необхідність виконання плану реформ (Ukraine Facility Plan) для отримання фінансової чи матеріально-технічної допомоги, або з метою розв'язання нагальних суспільно важливих проблем, або через потреби сектору оборони, зумовлених тривалим веденням бойових дій.

Переважає більшість змін у правовому полі, прийнятих у досліджуваний період, піддавалась критиці з боку експертного, громадського та підприємницького середовищ, оскільки багато документів розроблялись без залучення стейкхолдерів.

Вважаємо, що частина прийнятих нормативно-правових актів – це ситуативна реакція на зміни, що принесло повномасштабне вторгнення (зміни умов праці, зниження мобілізаційного віку, прийняття Демографічної стратегії), тоді як інші – спроба планувати та забезпечувати довгостроковий ро-

звітот держави з орієнтацією на інтеграцію до ЄС (реформи у галузі інновацій, авторського права, розширення видів міжтериторіального міжнародного співробітництва). Оскільки перша категорія забезпечує можливість економіці та країні функціонувати, то вважаємо вплив таких нормативно-правових актів загалом позитивним, навіть за недосконалого їх наповнення. Щодо другої категорії – визначити чи виміряти вплив цих документів поки неможливо, оскільки аналіз спричинених змін потребує триваліших спостережень, особливо щодо прийнятих стратегій.

Узагальнюючи, зазначимо, що запроваджені у 2022-2024 рр. реформи мають позитивний ефект для соціально-економічної системи держави та її майбутнього. Втім, довготермінові наслідки від змін у законодавстві будуть залежати значною мірою від ефективності впровадження нововведень у практику повсякденного життя громадян та діяльності бізнесу, адже важливо, щоб ефективні плани та заходи отримали свою реалізацію саме у вигляді, у якому були створені на папері й стали загальноприйнятною практикою для населення, особливо з огляду на перспективу інтеграції до європейської спільноти з її правилами та практиками.

Список використаних джерел

1. Міністерство розвитку громад та територій України. Інформаційна брошура. Оновлена державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр.: ключові аспекти [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: https://mtu.gov.ua/files/Avto/Довідка_МИУ_ІНФОРМАЦІЙНА_БРОШУРА_A4_ukr.pdf.
2. Пашков М. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи. Аналітична доповідь [Електронний ресурс] / Михайло Пашков // Razumkov centre. – 2022. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>.
3. Сидоренко С. Євроінтеграція на паузі? Як звіт ЄС став сигналом тривоги для України та інших кандидатів [Електронний ресурс] / Сергій Сидоренко // Європейська правда. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/11/2/7197507/>.
4. Кудінов О. М. Особливості формування регіональної економічної політики в умовах Євроінтеграції [Електронний ресурс] / О. М. Кудінов // Економіка і регіон. – 2024. – Т. 2(93). – С. 36-44. – Режим доступу: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3384>.
5. Погребняк В. Українська вища освіта: Євроінтеграційний поступ / Віталій Погребняк, Олена Дашковська, Оксана Мельник // Проблеми освіти. – 2023. – №1 (98). – С. 38-61. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-98.2023.03>.
6. Зурабова-Бедінадзе М.-Л. Г. Перспективні напрямки вдосконалення стратегії економічного розвитку України в рамках Євроінтеграції: бакалаврська робота / М.-Л. Г. Зурабова-Бедінадзе. – Львів, 2023. – 88 с. – Режим доступу: <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/542>.
7. Трофімцева О. Євроінтеграція агросектору: що зробити, аби посилити переговорні позиції? [Електронний ресурс] / Ольга Трофімцева // Центр економічної стратегії. – 2024. – Режим доступу: <https://ces.org.ua/european-integration-of-the-agricultural-sector>.
8. Продуктивна спроможність економіки регіонів: оцінювання потенціалу та чинники зростання: наукове видання / [наук, ред. д.е.н., проф. С. Л. Шульц]: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2023. 141 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). – Режим доступу: <https://ird.gov.ua/irdp/p20230038.pdf>.

9. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану [Електронний ресурс]: Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

10. «Про внесення змін до Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”» [Електронний ресурс]: Закон України від 30.05.2023 № 3127-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3127-20#Text>.

11. Три чверті роботодавців відчувають дефіцит кадрів в Україні. Європейська Бізнес Асоціація [Електронний ресурс]. – 24.04.24. – Режим доступу: <https://eba.com.ua/trychverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini>.

12. Інфляційний звіт квітень 2024 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2024. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf?v=7.

13. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>.

14. Про внесення змін до Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» щодо окремих аспектів підготовки кваліфікованих робітників в умовах воєнного стану та відновлення економіки [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2022 № 2312-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2312-20#Text>.

15. Про застосування англійської мови в Україні. Закон України [Електронний ресурс]: Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>.

16. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти [Електронний ресурс]: Наказ МОН України від 13.04.2023 № 426. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>.

17. Про внесення змін до деяких законів України щодо розвитку індивідуальних освітніх траєкторій та вдосконалення освітнього процесу. Закон України [Електронний ресурс]: Закон України від 23.04.2024 № 3642-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text>.

18. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо врегулювання питань академічної мобільності [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.05.2022 № 599. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-%D0%BF#Text>.

19. Про хмарні послуги [Електронний ресурс]: Закон України від 17.02.2022 № 2075-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#top>.

20. Про цифровий контент і хмарні послуги [Електронний ресурс]: Закон України від 10.08.2023 № 3321-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-IX#Text>.

21. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.

22. Спесивцева О. Право sui generis: як штучний інтелект адаптує під себе авторське право? [Електронний ресурс] / Олена Спесивцева // Юридична газета. – 15.10.2024. – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informatsiyne-pravo-telekomunikatsiyi/pravo-sui-generis-yak-shtuchniy-intelekt-adaptue-pid-sebe-avtorske-pravo.html>.

23. Стратегія розвитку інноваційної діяльності України до 2030 року (Проект інноваційної візії WINWIN) [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: https://winwin.gov.ua/assets/files/Проект_інноваційної_стратегії.pdf?upd=1

24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій [Електронний ресурс]: Закон України від 09.07.2022 № 2389-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#top>.

25. Про міжнародне територіальне співробітництво України [Електронний ресурс] : Закон України від 24.04.2024 № 3668-IX. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-IX#Text>.

References

1. *Ministerstvo rozvytku hromad ta terytorii Ukrainy [Ministry of Community and Territorial Development of Ukraine]*. (2020). Informatsiina broshura. Onovlena derzhavna stratehiia rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 rr.: kluchovi aspekty [Updated state regional development strategy for 2021-2027: Key aspects]. https://mtu.gov.ua/files/Avto/Dovidka_MIU_INFORMACIYNA_BROSHURA_A4_ukr.pdf.
2. Pashkov, M. (2022). Yevrointehratsiia v umovakh viiny: vyklyky i perspektyvy. Analytychna dopovid [European integration in the context of war: Challenges and prospects. Analytical report]. *Razumkov Centre*. <https://razumkov.org.ua/images/2022/12/28/2022-MATRA-IV-KVARTAL-7.pdf>.
3. Sydorenko, S. (2024). Yevrointehratsiia na pauzi? Yak zvit YeS stav signalom tryvohy dlia Ukrainy ta inshykh kandydativ [European integration on pause? How the EU report became an alarm signal for Ukraine and other candidates]. *Yevropeiska Pravda –European Truth*. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/11/2/7197507>.
4. Kudinov, O. (2024). Osoblyvosti formuvannia rehionalnoi ekonomichnoi polityky v umovakh yevrointehratsii [Features of forming regional economic policy in the context of European integration]. *Ekonomika i rehion – Economy and region*, 2(93), 36-44. <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3384>.
5. Pohrebniak, V., Dashkovska, O., & Melnyk, O. (2023). Ukrainska vyshcha osvita: yevrointehratsiinyi postup [Ukrainian higher education: European integration progress]. *Problemy osvity –Problems of education*, 1(98), 38-61. <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-98.2023.03>.
6. Zurabova-Bedinadze, M.-L.H. (2023). *Perspektyvni napriamky vdoskonalennia stratehii ekonomichnoho rozvytku Ukrainy v ramkakh yevrointehratsii: Bakalavrskaya robota [Perspective directions for improving Ukraine's economic development strategy within European integration: Bachelor's thesis]*. <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/542>.
7. Trofimtseva, O. (2024). Yevrointehratsiia ahrosektoru: shcho zrobyty, aby posylyty perehovorni pozysii? [European integration of the agricultural sector: What should be done to strengthen negotiation positions?]. *Tsentr ekonomichnoi stratehii – Center for Economic Strategy*. <https://ces.org.ua/european-integration-of-the-agricultural-sector>.
8. Shults, S.L. (Ed.). (2023). *Prodyktyvna spromozhnist ekonomiky rehioniv: otsiniuvannia potentsialu ta chynnyky zrostannia [Productive capacity of regional economies: Assessing potential and growth factors]*. DU "Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy". <https://ird.gov.ua/irdp/p20230038.pdf>.
9. Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu [On the organization of labor relations under martial law], Law of Ukraine № 2136-IX (dated 15.03.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.
10. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro viiskovyi oboviazk i viiskovu sluzhbu" [On amendments to the Law of Ukraine "On military duty and military service"], Law of Ukraine № 3127-IX (dated 05.30.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3127-20#Text>.
11. *Yevropeiska biznes asotsiatsiia [European Business Association]*. (2024, April 24). Try chverti robotodavtsiv vidchuvaiut defitsyt kadriv v Ukraini [Three-quarters of employers feel a shortage of staff in Ukraine]. <https://eba.com.ua/try-chverti-robotodavtsiv-vidchuvayut-defitsyt-kadriv-v-ukrayini>.
12. *Natsionalnyi Bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]*. (2024). Inflatsiinyi zvit. Kvitin 2024 roku [Inflation report. April 2024]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf?v=7.

13. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky [On approval of the Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022-2032]. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 286-p (dated 02.23.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p#Text>.

14. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy “Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu” [On amendments to the Law of Ukraine “On professional (vocational) education”], Law of Ukraine № 2312-IX (dated 06.19.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2312-20#Text>.

15. Pro zastosuvannia anhliiskoi movy v Ukraini [On the use of the English language in Ukraine], Law of Ukraine № 3760-IX (dated 04.06.2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text>.

16. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dualnu formu zdobuttia fakhovoi predvyshchoi ta vyshchoi osvity [On the approval of the Regulation on dual forms of higher and pre-higher education], Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 426 (dated 04.13.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>.

17. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo rozvytku indyvidualnykh osvitnikh traiektorii [On amendments to certain laws of Ukraine on the development of individual educational trajectories], Law of Ukraine № 3642-IX (dated 04.23.2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3642-20#Text>.

18. Pro vnesennia zmin do deiakykh postanov shchodo vriehliuvannia akademichnoi mobilnosti [On amendments to certain resolutions regarding academic mobility], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 599 (dated 05.13.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599-2022-p#Text>.

19. Pro khmarni posluhy [On cloud services], Law of Ukraine № 2075-IX (dated 17.02.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#top>.

20. Pro tsyfrovyyi kontent i khmarni posluhy [On digital content and cloud services], Law of Ukraine № 3321-IX (dated 10.08.2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-IX#Text>.

21. Pro avtorske pravo i sumizhni prava [On copyright and related rights], Law of Ukraine № 2811-IX (dated 01.12.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.

22. Spesivtseva, O. (2024, October 15). Pravo sui generis: yak shtuchnyi intelekt adaptuie pid sebe avtorske pravo? [Sui generis right: How artificial intelligence adapts copyright to itself?]. *Yurydychna hazeta – Legal Newspaper*. <https://jur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/pravo-sui-generis-yak-shtuchniy-intelekt-adaptue-pid-sebe-avtorske-pravo.html>.

23. Stratehiia rozvytku innovatsiinoi diialnosti Ukrainy do 2030 roku (Proiekt innovatsiinoi vizii WINWIN) [Innovation activity development strategy of Ukraine until 2030 (WINWIN innovation vision project)]. (2023). https://winwin.gov.ua/assets/files/Проект_інноваційної_стратегії.pdf?upd=1

24. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zasad derzhavnoi rehionalnoi polityky ta polityky vidnovlennia rehioniv i terytorii [On amendments to some legislative acts of Ukraine on the principles of state regional policy and recovery policy of regions and territories], Law of Ukraine № 2389-IX (dated 09.07.2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#top>.

25. Pro mizhnarodne terytorialne spivrobitnytstvo Ukrainy [On international territorial cooperation of Ukraine], Law of Ukraine № 3668-IX (dated 24.04.2024). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-IX#Text>.

Отримано 11.09.2024

UDC 32.1+33.8

Svitlana Shults

Doctor of Economics, Professor, Head of Regional Economic Policy Department
SI “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy
of NAS of Ukraine” (Lviv, Ukraine)

E-mail: swetshul@i.ua. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-5603-5603>

ResearcherID: [S-2586-2018](https://orcid.org/0000-0002-5603-5603). **SCOPUS:** [57199998540](https://orcid.org/0000-0002-5603-5603)

Olha Voitenko

PhD Student, Leading Engineer at the Regional Economic Policy Department
SI “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy
of NAS of Ukraine” (Lviv, Ukraine)

E-mail: Voitenko1209@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-0888-3974>

ResearcherID: [HGB-7123-2022](https://orcid.org/0000-0002-0888-3974)

CHANGES IN THE INSTITUTIONAL-LEGAL AND STRATEGIC-PLANNING FRAMEWORK FOR THE SOCIO- ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE AND ITS REGIONS

This study delves into the intricate institutional and legal reforms, as well as strategic planning initiatives, that Ukraine has undertaken from 2022 to 2024 in response to the profound socio-economic challenges brought about by the full-scale war. At the heart of this research is an exploration of a dual-track approach to legislative action, which seeks to balance the immediate need for economic and social stability with the longer-term goal of aligning national systems with the rigorous standards of the European Union.

The analysis focuses on a range of critical areas where legislative changes have been enacted, including labor relations that shape the workforce dynamics, educational reforms aimed at enhancing human capital, innovations to stimulate technological advancement, regional development initiatives to bridge disparities, and robust support mechanisms for entrepreneurs to foster economic growth. Additionally, the study identifies and examines significant challenges that have emerged, such as the widespread destruction of infrastructure, demographic shifts causing population decline, shortages in the labor force, and stark regional inequalities that threaten cohesive development.

The relevance of this study is underscored by its examination of how Ukraine's legal framework is evolving under extreme and unprecedented conditions, acting as a vital tool to support resilience, recovery, and sustainable growth in the long term. Faced with a multitude of obstacles — including the occupation of territories, a surge in demand for state support, substantial economic losses, and the pressing need to rebuild institutional capabilities — Ukraine has nevertheless made remarkable strides. However, the journey toward effective reform remains fraught with practical challenges, such as constraints on financial resources, the necessity for active stakeholder involvement, and varying degrees of readiness among institutions to embrace change.

This research contributes significantly to understanding the pivotal role that adaptable legal frameworks play in the context of post-crisis recovery and long-term transformation. It emphasizes the essential need for a systematic and thorough approach to the implementation and evaluation of legislative measures, ensuring that they foster sustainable socio-economic growth while facilitating Ukraine's effective integration into the European community. The findings present invaluable insights for policy-makers, international partners, and scholars who are dedicated to the intricate intersections of governance, development, and resilience within nations affected by conflict.

Keywords: reforms; European integration; social and economic development; economic productivity.

Fig.: 4. **References:** 25.